

Bilaga 2.

Tidigare försvarsbeslut

Försvarsmaktens omställning(RiR 2014:4)

Bilaga 2

Tidigare försvarsbeslut

För att sätta den granskade perioden i ett sammanhang redovisas här kortfattat vad som har föregått den granskade perioden när det gäller vissa viktigare företeelser.

FÖRSVARSBESLUT

I försvarsutredningen till grund för försvarsbeslutet 1972 ingick inte några väsentliga skillnader, förutom när det gäller operativa direktiv.

Försvarsmakten skulle kunna möta och om möjligt hejda en angräpare, till skillnad från föregående försvarsbeslut som innebar att försvarsmakten skulle kunna möta, hejda och *slå* en angräpare.¹

Försvarsbeslutet 1977² framhöll bland annat att totalförsvaret var en angelägenhet för hela folket och att hela landet skulle försvaras.³ Överbefälhavare hade sedan dess börjat påtala bristande balans mellan uppgifter och resurser.⁴

Försvarsbeslutet 1982⁵ innebar att de grundläggande försvarspolitiska principerna kvarstod. Bland annat behandlades fortsatt frågan om risken för överraskande anfall. En minskning av antalet freds- och krigsförband, som hade inletts 1968, fortsatte.⁶

Försvarsbeslutet 1987 innebar inga större förändringar avseende de försvarspolitiska målsättningarna, men i propositionen till grund för beslutet framhölls betydelsen av effektiv samordning inom totalförsvaret liksom åtgärder för att förbättra uthållighet och försörjningsberedskap.⁷ Nya anvisningar för det operativa krigsförberedelsearbetet formulerades. En skillnad var att dessa nu omfattade samtliga totalförsvarsmyndigheter och att vikten av militär och civil samordning och stöd betonades.

PLANERING OCH KRIGSPÄNÄGGNING

Mellan 1969 och 1989 utfärdade sittande överbefälhavare fem så kallade operationsorder eller operativa verk. I dessa gjordes grundläggande bedömningar av operativ och strategisk art. Cheferna för landets militärområden, militärbefälhavarna, fick sina uppgifter för olika situationer och den fredstida beredskapen reglerades.⁸

¹ SOU 2002:108, s. 510.

² Baserat på 1974 års försvarsutredning.

³ Dock skedde fortsatta reduktioner i krigsorganisationen, av besparingsskäl. Detta bottnade i 1969 års beslut om att avskaffa full pris- och lönekompensation. I och med detta avskaffande skulle istället kostnadsökningar mötas med bland annat en successivt minskad freds- och krigsorganisation.

⁴ SOU 2002:108, s. 510-512.

⁵ Baserat på underlag av en försvarskommitté som tillsattes 1978 och som resulterade i flera delbetänkanden.

⁶ SOU 2002:108, s. 512-517. Två år efter att försvarsbeslutet fattas lämnade regeringen nya anvisningar för det operativa arbetet med krigsförberedelser. Anvisningarna byggde till stor del på förslag från Överbefälhavaren och i jämförelse med 1975 års anvisningar hade kravet på uthållighet nu preciserats.

⁷ SOU 2002:108, s. 518-519.

⁸ Utredningen förklarar att dessa så kallade Öpverk ytterst var resultatet av den politiska processen som slutligen lett fram till riksdagens försvarsbeslut, det vill säga försvarsutredningar och kommittéer och sedan utmynnat i försvarsbeslut med angiven inriktning, resursfördelning och krigsorganisation.

Utöver krigsplaner och operativa verk genomfördes även operativa studier. Detta för att ge underlag för successiva revideringar och kompletteringar av ÖB:s order för krigsplanläggningen. Det handlade även om att utbilda och träna personal i operativa befattningar. Dessa operativa studier var omfattande och skedde var och en under ett antal år. Studierna behandlade bland annat frågor som överraskande angrepp, invasionsförsvar, värdering av materiella och personella resursers uthållighet, analys av totalförsvarsmyndigheters möjligheter att stödja försvarsmakten samt agerande vid kort militär förvarning.⁹

DET SVENSKA TOTALFÖRSVARET

En grundläggande förutsättning för att kunna försvara Sverige var att vi skulle ha ett totalförsvar. Om Sverige angreps var Försvarsmakten beroende av tillförsel av ammunition, drivmedel, livsmedel, med mera. Motståndsviljan var beroende av att väsentliga funktioner i samhället kunde upprätthållas. Ansvaret för detta var uppdelat på olika myndigheter. Överstyrelsen för Ekonomiskt Försvar (ÖEF) och från och med 1986 Överstyrelsen för Civil Beredskap (ÖCB) bar ansvar för många områden. På så vis omfattande det svenska totalförsvaret bland annat ett olje- och drivmedelsförråd och försörjningsberedskap inom hälso- och sjukvård.¹⁰

Totalförsvaret utgick från erfarenheterna från andra världskriget om att ett modernt krig är totalt. Genom olika författningar reglerades därför alla vuxna medborgares skyldigheter. Det innebar bland annat att myndigheter inom totalförsvaret ska samverka med varandra. Totalförsvarssamverkan ägde rum på högre och lägre regional nivå samt på lokal nivå. På samtliga nivåer övades totalförsvarssamverkan regelbundet, vilket bland annat skulle bidra positivt till förhållandena mellan myndighetschefer och krigsplacerad stabspersonal.¹¹

En beredskapsorder tillkom under 1960-talet (ÖB Kuppförsvarsorder) och kom att bli styrande för beredskapen mot ett överraskande angrepp. Principen var att ta vara på fredsorganisationens resurser.¹²

Krigsplanläggningen skulle i sin tur även följa anvisningar från regeringen, som enligt utredningen i fram till 1985 utarbetades efter ÖB:s förslag till anvisningar. (SOU 2002:108, s. 523).

⁹ SOU 2002:108, s. 529-530.

¹⁰ SOU 2002:108, s. 556-572.

¹¹ SOU 2002:108, s. 591-592.

¹² SOU 2002:108, s. 600.